

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

AB'NİN TÜRKİYE'DEKİ ENGELLİLERE ETKİSİ RAPORU

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

PROJE HAKKINDA

Bu rapor “Katılım Öncesi Yardım Aracı (IPA) II” altındaki 2016 yılı için “Türkiye Eylem Planı” kapsamında AB tarafından finanse edilen “AB Sivil Toplum Diyalogu” programı kapsamında yürütölen AVRUPA ve ENGELLİLİK Projesi bünyesinde hazırlanmıştır. Türkiye ve AB arasında Sivil Toplum Diyalogu Hibe Programı (CSD-VI) 4.750.000 avro bütçeye sahip, Türkiye ve AB sivil toplumları arasındaki etkileşim ve diyalogu yerel, bölgesel ve ulusal düzeyde artırmayı hedefleyen ve Türkiye’nin, AB’ye üyeliğinin önemi ve faydalarına ilişkin olarak her iki toplumda da farkındalık artırma girişimlerini destekleyen bir programdır. Sivil Toplum Diyalogu Programı AB Başkanlığı tarafından koordine edilmektedir.

Bu program kapsamında finanse edilen Avrupa ve Engellilik Projesi, Türkiye genel kamuoyunun ve engelli camiasının, Avrupa Birliği sürecinin engellilere yönelik olumlu etkileri konusunda farkındalığını artırmayı ve engellilerin, Türkiye’deki AB sürecini benimsemelerine destek sağlamayı amaçlamaktadır. Projenin koordinatör kuruluğu Sinop Spastik Çocuklar Derneği (<https://www.sinopscd.org.tr>)’dir. Projenin ortakları ise Romanya’dan IPP (<http://cluj.institutphoenix.ro/>) ve İtalya’dan CEIPES (<http://ceipes.org/>) isimli STK’lardır.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

Projenin hedefleri Şunlardır:

-Türkiye'de, engellilerin ve engelli camiasındaki farklı faktörlerin, AB sürecinin engellilere yönelik etkisine dair algısının ölçümlenmesi.

-Türkiye'nin, AB üyelik sürecinin engelli hakları üzerindeki potansiyel olumlu etkilerini görünür kılmak.

-AB ve Türkiye'deki engelli STK'ları arasındaki iş birliğini artırmak.

-Proje çıktılarına Şu adresten ulaşabilirsiniz.
(<https://avrupaveengellilik.org/>)

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

RAPOR HAKKINDA

Bu rapor, Türkiye’de engellilerin hakları ile ilgili gelişimi ve eksiklikleri ortaya çıkarmak ve Avrupa Birliği’nin bu noktadaki katkısını irdelemek amacıyla hazırlanmıştır. Raporunda Türkiye’deki uygulamaların yanı sıra Avrupa Birliği’nin başta ilerleme raporları olmak üzere farklı mekanizmalarla Türkiye’deki engelli haklarına dair eleştiri ve tavsiyeleri yer almaktadır. Bu kapsamda Türkiye-AB ilişkilerine genel düzeyde değinilmiştir. İlerleme raporlarındaki engellilik ile ilgili eleştiriler sıralanmış ve ayrıca Avrupa Birliği’nin aday ülkeleri, üyeliğe hazırlamak için sağladığı fonlardan engelliler perspektifinden bahsedilmiştir. Bu kapsamda Avrupa Birliği desteği ile gerçekleştirilmiş bazı spesifik projelere de yer verilmiştir. Raporun amacı, Türkiye’deki engellilerin, sahip olduğu haklardaki gelişmelerde Avrupa Birliği’nin katkısını tespit etmek ve bunu daha görünür hale getirmektir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

İÇİNDEKİLER

• 1.TÜRKİYE'DE ENGELLİLİKLE İLGİLİ MEVZUAT VE UYGULAMALAR.....	1
• 1.1.EĞİTİM.....	4
• 1.2.İSTİHDAM SOSYAL YARDIMLAR VE MADDİ DESTEKLER.....	8
• 1.3.ERİŞİM.....	11
• 1.4.SOSYAL DAHİL ETME VE BAKIM HİZMETLERİ.....	15
• 2.GENEL OLARAK TÜRKİYE AB İLİŞKİLERİ.....	18
• 3.TÜRKİYE İLERLEME RAPORLARINDA ENGELLİLER.....	22
• 4.TÜRKİYE – AB MALİ İŞ BİRLİĞİ KAPSAMINDA FİNANSAL DESTEK.....	34
• 4.1.ADAYLIK ÖNCESİ MALİ YARDIMLAR (1964-1999).....	34
• 4.2.ADAYLIK SONRASI İLK DÖNEM (2000-2006)	35
• 4.3.KATILIM ÖNCESİ YARDIM ARACI (INSTRUMENT FOR PRE-ACCESSION- IPA)	36
• 4.4.IPA II.DÖNEMİ.....	41
• 4.5.IPA III.DÖNEMİ.....	43
• 4.6.DİHAA (DEMOKRASİ VE İNSAN HAKLARI İÇİN AVRUPA ARACI).....	44
• 5.AB'NİN SON YILLARDA ENGELLİLERE YÖNELİK OLARAK DESTEKLEDİĞİ BAZI PROJELER.....	46
• 5.1.ENGELLİLER İÇİN OLAN HİZMETLERİN İYİLEŞTİRİLMESİ PROJESİ.....	46
• 5.2.ÖZÜRLÜLERİN TOPLUMSAL ENTEGRASYONUN GELİŞTİRİLMESİ (IDP) HİBE PROGRAMI (IMPROVED INTEGRATION OF DISABLED PERSONS INTO SOCIETY GRANT SCHEME).....	47
• 5.3.ADANA ENGELLİ REHABİLİTASYON MERKEZİ HİBE PROJESİ.....	49
• 6.SONUÇ.....	50

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

TÜRKİYE’DE ENGELLİLİKLE İLGİLİ MEVZUAT VE UYGULAMALAR

Türkiye’de, engellilik dahil temel haklarla ilgili olarak Anayasa’da koruyucu hükümler yer almaktadır. Anayasanın, Kanun Önünde Eşitlik başlıklı 10. maddesinde “Çocuklar, yaşlılar, özürllüer, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleri ile malul ve gaziler için alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı sayılmaz.” ifadesi yer almaktadır. Bu ifade engellilere yönelik pozitif ayrımcılığın da dayanağını oluşturmaktadır. Yine anayasanın 61. maddesinde “Devlet, sakatların korunmalarını ve toplum hayatına intibaklarını sağlayıcı tedbirleri alır.” hükmü yer almaktadır. Bu hükümlerle de engellilerin sosyal entegrasyonu için bizzat anayasa tarafından devlete sorumluluk yüklenmiştir.

Türkiye’nin engelli politikası, uluslararası kurumlar ve küresel düzeydeki engelli politikaları ile uyumlu bir şekilde yürütölmektedir. 2008 yılında çıkan Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşmenin Onaylanması Uygun Bulunduğuna Dair Kanun ile Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Sözleşmesi (Convention on the Rights of Persons with Disabilities) kabul edilerek Türk mevzuatının bir parçası haline getirilmiştir. 2014 yılında da Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşmeye Ek İhtiyari Protokolün Onaylanması Uygun Bulunduğuna Dair Kanun ile söz konusu sözleşme revize edilmiştir. Küresel düzeyde engelli politikaları hakkında bir temel teşkil eden söz konusu sözleşmeye Avrupa Birliği de taraftır. Bu sayede Türkiye’nin ve Avrupa’nın engellilik politikaları birbirine yakınsamıştır. Sözleşme, engelli hakları ile ilgili birçok konuda hüküm içermektedir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

Sözleşmenin amacı, engellilerin tüm insan hak ve temel özgürlüklerinden tam ve eşit şekilde yararlanmasını teşvik ve temin etmek, insanlık onurlarına saygıyı güçlendirmektir.

Sözleşme, engelli kavramını, diğer bireylerle eşit koşullar altında topluma tam ve etkin bir şekilde katılmalarının önünde engel teşkil eden uzun süreli fiziksel, zihinsel, düşünsel ya da algısal bozukluğu bulunan kişiler olarak tanımlamıştır.

Sözleşme son yirmi yıldır engelliliğin farklı bir biçimde anlamlandırılmasını kapsayan yeni yaklaşımla uyumludur. Bu yeni yaklaşım, engellileri pasif ve yardıma muhtaç bireyler olarak değil, toplumda diğer bireyler ile eşit haklara sahip ve bu haklar doğrultusunda toplumla bütünleşmek için mücadele eden bir topluluk olarak görmektedir. Bu yaklaşımın dayandığı en temel ilke, insanlığa özgü farklılıklara verilebilecek en önemli değerlerin toplumsal ve ekonomik süreçlerin tüm insanları içine alacak şekilde yapılandırılması ile mümkün olacağı düşüncesidir.

Engellilik yatay ve birçok alanla kesişim kümesi olan bir konu olduğu için, Türk mevzuatında engellilikle ilgili hükümler farklı kanunlarda yer alabilmektedir. Yine de spesifik bir engelliler kanunu mevzuatta yer almaktadır. 2005 yılında yayınlanan bu kanunun amacı engellilerin temel hak ve özgürlüklerden faydalanmasını teşvik ve temin ederek, doğuştan sahip oldukları onura, saygıyı güçlendirerek toplumsal hayata diğer bireylerle eşit koşullarda tam ve etkin katılmalarının sağlanması ile engelliliği önleyici tedbirlerin alınması için gerekli düzenlemelerin yapılmasını sağlamaktır.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

Engelliler Hakkında Kanun'un genel esasları Şu Şekildedir:

- a) Engellilerin insan onur ve haysiyetinin dokunulmazlığı temelinde, kendi seşimlerini yapma özgürlüğünü ve bağımsızlığını kapsayacak Şekilde bireysel özerkliğine sayđı gösterilmesi esastır.
- b) Engelliliğe dayalı ayrımcılık yapılamaz, ayrımcılıkla mücadele engellilere yönelik politikaların temel esasıdır.
- c) Engellilerin tüm hak ve hizmetlerden yararlanması için fırsat eŐitliğinin sağlanması esastır.
- d) Engellilerin bağımsız yaŐayabilmeleri ve topluma tam ve etkin katılmaları için eriŐilebilirliđin sağlanması esastır.
- e) Engellilerin ve engelliliğin her tür istismarının önlenmesi esastır.
- f) Engellilere yönelik hizmetlerin sunumunda aile bütünlüğünün korunması esastır.
- g) Engeli olan çocuklara yönelik hizmetlerde çocuğun üstün yararının gözetilmesi esastır.
- h) Engeli olan kadın ve kız çocuklarının çok yönlü ayrımcılığa maruz kalmaları önlenerek hak ve özgürlüklerden yararlanmalarının sağlanması esastır.
- i) Engellilere yönelik politika oluŐturma, karar alma ve hizmet sunumu süreçlerinde engellilerin, ailelerinin ve engellileri temsil eden sivil toplum kuruluşlarının katılımının sağlanması esastır.

Kanun, ayrımcılık, sosyal dahil etme, destek, bakım, erişilebilirlik, rehabilitasyon, koruyucu hizmetler, istihdam, eğitim öğretim, eğitsel değerlendirme gibi konularda genel çerçeveyi çizmektedir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

Bunun dışında başta İş Kanunu olmak üzere onlarca farklı kanunda engellilikle ilgili hükümler yer almaktadır. Türk mevzuatına göre kanunlarla ortaya konan genel uygulamaların netleştirilip detaylandırılmasında cumhurbaşkanlığı kararları ve yönetmelikler de önemli rol oynamaktadır.

Türkiye'deki uygulamayı ve mevzuatı daha iyi anlayabilmek için mevzuat bazlı değil konu bazlı değerlendirmeler yapmak daha doğru olacaktır. Bu kapsamda 4 ana başlıkta engellilik konusundaki mevzuatı ayrı ayrı değerlendirdik.

Eğitim

Özel eğitime ihtiyaı olan bireylerin eğitim ihtiyaçlarını karşılamak için özel olarak yetiştirilmiş personel, geliştirilmiş eğitim programları ve yöntemleri ile onların özür ve özelliklerine uygun ortamlarda sürdürülen eğitime "zel eğitim" denir. 1951 yılı Türkiye'de özel eğitim tarihi açısından bir dönüm noktası olmuştur. 5822 sayılı kanun ile özel eğitim bir sağlık ve bakım hizmeti olarak algılanmaktan çıkıp Türk mill eğitim sistemi içerisine alınmıştır. Ülkemizde engellilerin eğitime erişimi ile ilgili tedbirler her geçen gün yaygınlaşmaktadır. Millî Eğitim Bakanlığı verilerine göre; 2019-2020 eğitim sezonunda özel eğitim okullarında, özel eğitim sınıflarında ve kaynaştırma sınıflarında öğrenim gören engelli ğrenci sayısı 425.574'tür. Aynı eğitim ğretim sezonunda özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde öğrenim gören ğrenci sayısı 438.570'tir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

Engelliler Hakkında Kanun'un 15. maddesinde engellilerin eğitimi konu edilmiştir. Söz konusu maddeye göre hiçbir gerekçeyle engellilerin eğitim alması engellenemez. Engellilerin, özel durumları ve farklılıkları dikkate alınarak, yaşadıkları çevrede, bütünleştirilmiş ortamlarda, eşitlik temelinde, hayat boyu eğitim imkânından ayrımcılık yapılmaksızın yararlandırılır. Genel eğitim sistemi içinde engellilerin her seviyede eğitim almasını sağlayacak bütünleştirici planlamalara da yer verilir.

Milli Eğitim Kanunu'nun "Genellik ve Eşitlik" başlıklı 4. maddesinde "Eğitim kurumları dil, ırk, cinsiyet, engellilik ve din ayırımı gözetilmeksizin herkese açıktır." hükmü yer almaktadır. Negatif ayrımcılığın önlenmesine dair olan bu hüküm madde 8'deki "Özel eğitime ve korunmaya muhtaç çocukları yetiştirmek için özel tedbirler alınır." ifadesi ile desteklenerek engellilere eğitimde pozitif ayrımcılık yapılacağı da kanun güvencesine alınmıştır.

Mesleki Eğitim Kanunu'nun 39. maddesinde "Bakanlık, özel eğitime muhtaç kişilere, iş hayatında geçerliliği olan görevlere hazırlayıcı özel meslek kursları düzenler. Kursların düzenlenmesinde ve uygulanmasında bu kişilerin ilgi, ihtiyaç ve yetenekleri dikkate alınır." ifadesi ile mesleki eğitimde engellilerin ihtiyaçlarının göz önünde bulundurulması karara bağlanmıştır.

Özel Öğretim Kurumları Kanunu ile özel eğitime ihtiyaç duyan bireyler için özel eğitim okulları, özel eğitim ve rehabilitasyon merkezleri ile benzeri özel öğretim kurumlarının kurulabilmesi düzenlenmiş ve bu kurumlar aracılığıyla özel eğitime ihtiyaç duyan ve kaynaştırma eğitimi dışında eğitim alması gereken engellilere eğitim hizmeti verilmesi öngörölmüştür.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

Özel eğitim ihtiyacı olan bireylerin eğitim haklarından yararlanmalarını sağlamaya yönelik usul ve esasları düzenlemek için Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği yayımlanmıştır. Söz konusu yönetmelikte tüm engel gruplarına yönelik eğitim hizmetleri ile ilgili ilkeler belirlenmiştir. Bu ilkeler şunlardır:

- a) Özel eğitimin bireysel farklılıkları, gelişim özellikleri ve eğitim ihtiyaçları dikkate alınarak sunulması,
- b) Özel eğitim ihtiyacı olan bireylerin ilgi, istek, yeterlilik ve yetenekleri doğrultusunda özel eğitim hizmetlerinden yararlandırılması,
- c) Özel eğitim hizmetlerine erken dönemde başlanması,
- d) Özel eğitim hizmetlerinin, özel eğitim ihtiyacı olan bireyleri sosyal ve fiziksel çevrelerinden mümkün olduğu kadar ayırmadan, toplumla etkileşim ve karşılıklı uyum sağlama sürecini kapsayacak şekilde planlanıp yürütülmesi,
- e) Özel eğitim ihtiyacı olan bireylerin, eğitsel performansları doğrultusunda amaç, içerik ve öğretim süreçlerinde uyarlamalar yapılarak diğer bireylerle birlikte eğitim görmelerine öncelik verilmesi,
- f) Özel eğitim ihtiyacı olan bireylerin her tür ve kademedeki eğitimlerini sürdürebilmeleri için kurum ve kuruluşlarla iş birliği yapılması,
- h) Ailelerin, özel eğitim sürecinin her aşamasına aktif katılmalarının sağlanması,
- ı) Özel eğitim politikalarının geliştirilmesinde üniversitelerin ilgili bölümleri ve özel eğitim ihtiyacı olan bireylere yönelik faaliyette bulunan sivil toplum kuruluşları ile iş birliği içerisinde çalışılması esastır.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

Yönetmelikte özel eğitimin amacı, özel eğitim ihtiyacı olan bireylerin eğitim ihtiyaçları, yeterlilikleri, ilgi ve yetenekleri doğrultusunda kapasitelerini en üst düzeyde kullanmaları, üst öğrenime, meslek hayatına ve toplumsal yaşama hazırlanmalarıdır.

Yönetmelikle ayrıca engellilerin eğitsel değerlendirme ve tanıtılmasının nasıl yapılacağı bu konuda yetkili birim olan Rehberlik ve Araştırma Merkezlerinin (RAM) nitelikleri hükmüne bağlanmıştır. Rehberlik ve Araştırma Merkezleri, Milli Eğitim sisteminin engellilikle ilgili konulardaki ana hizmet birimidir ve il müdürlükleri ve bazı ilçe müdürlükleri bünyesinde bulunmaktadır. Yönetmelikte ayrıca engelli öğrencinin sürekli izlenmesinin nasıl yapılacağı ile eğitim tür ve kademelerindeki özel eğitim hizmetlerinin özellikleri hakkında detaylı hükümler yer almaktadır. Yönetmelik, engelli ailelerinin eğitilmesiyle ilgili de hükümler içermektedir.

Engellilerin eğitiminde kaynaştırma eğitimi esas alınmaktadır fakat kaynaştırma dışı eğitimler de engelinin engel durumuna göre verilmektedir. Engelli bireyin, eğitiminin izlenmesinden RAM'lar sorumludur. Kaynaştırma eğitimi alamayan engellilere yönelik olarak özel eğitim sınıfları açılabilir. Bu sınıflardaki müfredat, eğitim alacak engellilerin seviyesine göre belirlenir. Okullardaki özel eğitim sınıflarının yanı sıra sadece engellilere eğitim veren özel eğitim okulları da açılabilir. Ayrıca kaynaştırma eğitimindeki öğrenciler, özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde destek eğitimleri alabilir. İl veya ilçedeki özel eğitim hizmetlerinin planlanması ve yürütülmesinin koordinasyonu amacıyla Özel Eğitim Hizmetleri Kurulları oluşturulmaktadır.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

Engellilerin yetenekleri doğrultusunda yapabilecekleri bir işte verimli kılınarak ekonomik ve sosyal refahının sağlanması amacıyla kurulacak özel mesleki rehabilitasyon merkezlerinin açılışı, denetlenmesi ve işleyişine ilişkin usul ve esaslar Özel Mesleki Rehabilitasyon Merkezleri Hakkında Yönetmelik'te belirlenmiştir.

Özel Öğretim Kurumları Kanunu kapsamında açılan özel eğitim okulları ile özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerindeki eğitim-öğretim, yönetim, engelli bireylere uygulanacak destek eğitim programları, engel grupları ve dereceleri ile özel eğitim okulunun özel eğitim ve rehabilitasyon birimi ve özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde engelli bireylere uygulanacak destek eğitim giderleri devletçe karşılanabilmektedir. Bu konuyla ilgili esaslar Millî Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Kurumları Yönetmeliği ile düzenlenmektedir.

İstihdam Sosyal Yardımlar ve Maddi Destekler

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından çıkarılan Engelli ve Yaşlı İstatistik Bültenine göre Türkiye İstatistik Kurumu tarafından Avrupa Birliği üye ülkeleri ile eř zamanlı olarak idari kayıtlara dayalı geniş kapsamlı bir örneklem araştırması şeklinde 2011 yılında gerçekteştirilen Nüfus ve Konut araştırmasına göre en az bir engeli olan nüfusun işgücüne katılma oranı erkeklerde %35,4, kadınlarda %12,5, toplamda ise %22,1'dir. Türkiye İş Kurumu verilerine göre 2021 yılı temmuz ayında engelli çalıştırmakla yükümlü 50+ çalışanı olan kamu kurumu sayısı 1291, özel sektör işletme sayısı 16251'dir. Kamu kuruluşlarında bu kapsamda çalışan engelli sayısı 18.218, özel sektörde çalışan engelli sayısı ise 92.480'dir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

Engelli birey çalıştırmakla yükümlü olan kurumlarda kota açığı kamu sektöründe 4157, özel sektörde 19862'dir. Yukarıdaki sayılara kamu kurumlarında işçi statüsünde çalışanlar dahil edilmiştir. Memur statüsünde çalışanlar dahil değildir. Memur olarak çalışan engelli sayısı 58250'dir. Türkiye son yıllarda engelli istihdamında hızlı yol kat etmiştir ancak hala eksiklikleri vardır. Engelli istihdamı ile ilgili olarak Devlet'in aldığı tedbirler mevzuatımızda yer almaktadır.

Engelliler Hakkında Kanun'un 14. maddesine göre engellilerin iş gücü piyasası ve çalışma ortamında sürdürülebilir istihdamı için kendi işini kurmaya rehberlik ve mesleki danışmanlık hizmetlerinin geliştirilmesi de dâhil olmak üzere gerekli tedbirler alınır. Birçok ilgili kanunda bu tedbirler somut hale getirilmiştir.

4857 sayılı İş Kanunu'nun 5. maddesine göre iş ilişkisinde dil, ırk, renk, cinsiyet, engellilik, siyasal düşünce, felsefi inanç, din ve mezhep ve benzeri sebeplere dayalı ayırım yapılamayacağı hükme bağlanmıştır. Bunun yanı sıra engellilerin istihdamını teşvik amacıyla 50 veya daha fazla işçi çalıştıran özel sektör işyerlerinde yüzde  engelli, kamu işyerlerinde ise yüzde dört engelli istihdamı zorunluluğu getirilmiştir. Bu yasağa uymayan işverenler için ise para cezası ngrlmştr. Ayrıca herhangi bir işyerinde çalışmakta zorluk çeken engelliler için korumalı işyerleri ngrlmş ve bu işyerlerinde çalıştırılan engelli bireyler için işverene hazineinden ödeme yapılması kararlaştırılmıştır.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

İstihdam edileceklere yönelik bu desteklerin yanı sıra engeli bireylerin kendi işlerini kurabilmeleri için Gelir Vergisi Kanunu'nda kendi işinde çalışan engelliler için engel derecelerine göre vergi indirimleri yapılması öngörülmüştür.

65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Gücsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşları ile Engelli ve Muhtaç Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Yönetmelik ile engelli vatandaşlarımız engelli aylığı bağlanması için hukuki altyapı oluşturulmuştur. Maddi durumu zayıf olduğu tespit edilen engelli bireylere 2021 yılı rakamlarına göre engel derecesine göre en fazla 854 TL en az 537 TL engelli yardımı yapılabilmektedir. Ayrıca Belediye Kanunu'nun 60. maddesinde belediye giderleri arasında dar gelirlili, yoksul, muhtaç ve kimsesizler ile engellilere yapılacak sosyal hizmet ve yardımlar, belediye giderleri arasında sayılmıştır. Yerel yönetimler de engellilere sosyal yardım yapabilmektedir. Ayrıca birçok farklı kanun ile engellilere yönelik olarak toplu taşımadan ücretsiz veya düşük ücretle faydalanma, bazı vergi avantajları ve maddi avantajlar sunulmasına dair maddi değeri olan destekler verilmektedir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

Erişim

Engelliler Hakkında Kanun'un 7. maddesi engellilerin erişimi ile ilgili olarak dzenlenmiştir. Söz konusu maddeye göre yapılı çevrede engellilerin erişilebilirliğinin sağlanması için planlama, tasarımı, inşaat, imalat, ruhsatlandırma ve denetleme süreçlerinde erişilebilirlik standartlarına uygunluk sağlanır. Bu madde ile engellilerin başta ulaşım alanında farklı hizmetlere erişiminin sağlanması için gerekli tedbirlerin alınması öngörülmüştür

Yine ilgili kanunun geçici 2. maddesinde kamu kurum ve kuruluşlarına ait mevcut resmî yapılar, mevcut tüm yol, kaldırım, yaya geçidi, açık ve yeşil alanlar, spor alanları ve benzeri sosyal ve kültürel alt yapı alanları ile gerçek ve tüzel kişiler tarafından yapılmış ve umuma açık hizmet veren her türlü yapıların engellilerin erişilebilirliğine uygun duruma getirilmesi öngörülmüştür. Bu madde engellilerin erişimi ile ilgili birçok dzenlemenin ve alt mevzuatın dayanağı niteliğindedir.

5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 14. maddesinde "Belediye hizmetleri, vatandaşlara en yakın yerlerde ve en uygun yöntemlerle sunulur. Hizmet sunumunda engelli, yaşlı, düşkün ve dar gelirlilerin durumuna uygun yöntemler uygulanır. "ifadesi yer almaktadır. Yol yapımı başta olmak üzere engellilerin şehircilik hizmetlerine erişimi ile ilgili sorumluluk çoğunlukla belediyelerde olduğu için bu madde engellilerin erişimi açısından önemlidir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

Karayolları Trafik Kanunu ile engelliler için ayrılmış park yerleri oluşturulması sağlanmıştır. Engellilere y6nelik olarak demiryolları ve karayolları taşımacılığını d6zenleyen y6netmeliklerde de pozitif ayrımcılık i7eren h6k6mler yer almaktadır.

Kamu Hizmetlerinin Sunumunda Uyulacak Usul ve Esaslara İlişkin Y6netmelik'in 7. maddesinde "İdare, sunduğu kamu hizmetlerinin 6z6rl6ler tarafından kolayca erişilebilir olması i7in gerekli tedbirleri alır." h6km6 yer almaktadır. Sadece ulaşımla ilgili değil t6m kamu hizmetlerinde engellilerin erişiminin g6z 6n6nde bulundurulması 2009 yılında eklenen bu madde ile ilke olarak benimsenmiştir.

6zel ve kamu toplu taşıma sistemleri ile s6r6c6 koltuğu hari7 dokuz veya daha fazla koltuğu bulunan 6zel ve kamu toplu taşıma ara7larının engellilerin erişilebilirliğine uygun olması zorunludur. Bilgilendirme hizmetleri ile bilgi ve iletişim teknolojisinin engelliler i7in erişilebilir olmasının sağlanması da ilgili y6netmelikle h6k6m altına alınmıştır.

şehirler arası yolcu taşıma hizmeti ile servis ve turizm taşımacılığı hizmetinin erişilebilir h6le getirilmesine dair y6netmelik ile şehirler arası yolcu taşıma hizmeti ile servis ve turizm taşımacılığı hizmetinin erişilebilir hale getirilmesine ilişkin usul ve esaslar belirlenmiştir. Bu y6netmelik ile karayolu deniz yolu ve demiryolunda engellilerin erişimi ile ilgili tedbirler alınmıştır. 6cretsiz veya İndirimli Seyahat Kartları Y6netmeliği ile 6cretsiz seyahat hakkından yararlanacak kişiler arasında engelliler de sayılmıştır.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

Bankacılık hizmetlerinin, engelli müşterilerin erişim ve kullanımına uygun hale getirilmesine ilişkin usul ve esasları düzenlemek amacıyla Bankacılık Hizmetlerinin Erişilebilirliğine Dair Yönetmelik çıkarılmıştır. 2017 yılından itibaren yürürlüğe giren yönetmelik gereğince bankalar, hizmetlerini ve ürünlerini planlarken, engelli müşterilerin kullanımına ilişkin gereksinimleri dikkate almakla yükümlü hale gelmişlerdir.

Elektronik Haberleşme Sektörüne ilişkin Tüketici Hakları Yönetmeliğinde işletmeciler, teknolojik yeniliklerin kullanılması da dâhil olmak üzere engelli kullanıcıların, diğer kullanıcılarla benzer koşullarda hizmet alabilmesine yönelik özel ihtiyaçlarını dikkate almakla sorumlu tutulmuş ve Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu'nu, engelli kullanıcılara yönelik hizmetlere ilişkin işletmecilere yükümlülük getirmekle yetkilendirilmiştir.

2019 yılında Erişilebilir Ulaşım Hizmetleri Çalışma Grubunun Teşkilî, Görevleri, Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik ile farklı ulaştırma türlerinde engellilerin ve hareket kısıtlılığı olan yolcuların yaşamakta olduğu sorunları özel olarak araştırmak, incelemek ve bütün ulaştırma türlerini kapsayacak şekilde teklif hazırlamak ve Ulaştırma Bakanına sunmak amacıyla STK'ların, akademisyenlerin ilgili kamu kurumlarının katılımı ile bir çalışma grubu oluşturulmuştur. Bu çalışma grubu ulaştırma alanında engellilerin erişimi ile ilgili eksiklikleri tespit ederek giderilmesini sağlayacaktır. Bu sayede engellilerin erişiminin önündeki engellerin kaldırılması yaşayan bir süreç haline getirilmiştir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

Ayrıca Erişilebilirlik İzleme ve Denetleme Yönetmeliği ile umuma açık hizmet veren her türlü yapılar ve açık alanlar ile toplu taşıma araçlarında erişilebilirliğin izleme ve denetimini yapacak olan komisyonların teşkili esasları belirlenmiştir. Bu komisyonların görevleri şunlardır:

- a) İzleme ve denetleme programını hazırlamak,
- b) Kamu, kurum ve kuruluşlarına ait mevcut resmî yapı, yol, kaldırım, yaya geçidi, açık ve yeşil alanlar, spor alanları ve benzeri sosyal ve kültürel alt yapı alanları ile gerçek ve tüzel kişiler tarafından yapılmış ve umuma açık hizmet veren her türlü yapılar ile büyükşehir belediyeleri ve belediyeler, şehir içinde kendilerince sunulan ya da denetimlerinde olan toplu taşıma hizmetlerini izleme ve denetleme formlarına göre izlemek, denetlemek ve rapor hazırlamak,
- c) Gerekli görölen hallerde teknik değerlendirme ekibi kurmak ve ön değerlendirme yapmak üzere görevlendirmek,
- d) Yapılan izleme ve denetleme sonucu eksiklik bulunmaması halinde erişilebilirlik belgesi düzenlemek,
- e) Yapılan izleme ve denetleme sonucu idari para cezası uygulanan yerlerin izleme ve denetlemesini tekrar yapmak.

Erişilebilirlik İzleme ve Denetleme Komisyonlarınca 2017 yılı içerisinde toplam 4.797 bina, açık alan ve toplu taşıma aracı denetlenmiştir. 2018 yılında toplam 7.225, 2019 yılında toplam 6898, 2020 yılında ise toplam 3.165 denetim gerçekleştirilmiştir. 2020 yılındaki düşüşte pandemi kaynaklı sokağa çıkma yasakları ve diğer tedbirler etkilidir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

Sağırların, işitme ve görme engellilerin yayın hizmetlerine erişiminin iyileştirilmesine ilişkin usul ve esaslar hakkında yönetmelik ile sağırların, işitme ve görme engelli bireylerin yayın hizmetlerine erişiminin iyileştirilmesine ilişkin usul ve esasları belirlenmiştir. Yönetmelik ile yayın hizmetlerinde engelli dostu programların (işaret dili ve görsel betimlemesi olan programlar) belirlenmiş miktarlarda yayınlanması RTÜK kapsamındaki TV ve radyolara zorunlu hale getirilmiştir.

Sosyal Dahil Etme ve Bakım Hizmetleri

Ülkemizde engellilere yönelik olarak bakım hizmetlerinden sorumlu bakanlık Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığıdır. Engelliler Hakkında Kanun'un 6. maddesi uyarınca engellilerin öncelikle buldukları ortamda bağımsız yaşayabilmeleri için durumlarına uygun olarak gerekli psiko-sosyal destek ve bakım hizmetleri sunma görevi Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na verilmiştir.

2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu'na göre engellilere yönelik hizmetlerin yürütülmesine ilişkin genel esaslar şunlardır:

- Eşit katılım için, engellilerin sahip oldukları hak ve yükümlülükler konusunda birey, aile ve toplumun bilinçlendirilmesi, tıbbi bakım ve rehabilitasyonlarının sağlanması, günlük yaşamlarında kendi başlarına yaşayabilme kapasitelerinin artırılması,
- Bilgi, hizmet ve fiziksel evre koşullarının engelliler için ulaşılabilir hle getirilmesi,
- Doğumdan başlayarak okul öncesi, okul ağı ve yetişkinleri kapsayacak biçimde tüm engellilere eğitimde fırsat eşitliği sağlanması,

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

- d) İstihdamın, mesleki eğitim ve rehabilitasyonla birlikte gerçekleştirilmesi, istihdam alanlarının engellilerin kullanımına uygunluğunun sağlanması ve teknolojiye uygun alet ve cihazların engellilerce elde edilmesini kolaylaştırıcı önlemlerin alınması,
- e) Engellilerin sosyal güvenlikleri ile gelirlerinin korunması, aile hayatı ve kişisel bütünlükleri ile kültür, eğlence, spor ve din alanlarına tam katılımlarının sağlanması,
- f) Engellilere ilişkin plan ve programlar ile ekonomik ve sosyal statülerini etkileyen tüm kararların alınması sırasında engellilerin katılımlarının sağlanması.

Bu esaslar kapsamında bakanlık engellilere yönelik olarak farklı sosyal programlar yürütmektedir. Ayrıca bakanlık engellilerin bakımı ile ilgili olarak da hizmet vermektedir. Ülkemizde engelli bireylere hizmet vermekte olan resmi yatılı bakım ve rehabilitasyon merkezi sayısı 2002 yılında 21 iken bu sayı 2021 yılı ağustos ayı itibarıyla 104'e ulaşmıştır. Toplum temelli bakım hizmet modeline dönüşümde algı değişikliğini sağlayan ev tipi sosyal hizmet birimi olan Umut Evleri ile engelli bireylerin toplum yaşamına aktif katılımlarının sağlanması hedeflenmiştir. 2021 yılı ağustos ayı itibarıyla Umut Evi sayısı 152'ye ulaşmıştır.

Bakıma Muhtaç Engellilerin Tespiti ve Bakım Hizmeti Esaslarının Belirlenmesine İlişkin Yönetmelik kapsamında 2021 Ağustos ayı itibarıyla 294 merkezde 21.455 engellinin bakımı gerçekleştirilmektedir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

Ayrıca Büyükşehir Belediye Kanunu'nun 18. maddesinde “Bütçede yoksul ve muhtaçlar için ayrılan ödeneği kullanmak, engellilerle ilgili faaliyetlere destek olmak üzere engelli merkezleri oluşturmak.” ifadesi Büyükşehir Belediye Başkanının görevleri arasında sayılmıştır. Büyükşehir belediyeleri engellilerin sosyal entegrasyonu için gerekli altyapı yatırımlarını yapmakla yükümlüdür. Ayrıca Büyükşehir Kanunu'na 2005 yılında “Büyükşehir belediyelerinde engellilerle ilgili bilgilendirme, bilinçlendirme, yönlendirme, danışmanlık, sosyal ve mesleki rehabilitasyon hizmetleri vermek üzere engelli hizmet birimleri oluşturulur.” maddesi eklenmiştir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

GENEL OLARAK TÜRKİYE AB İLİŞKİLERİ

Türkiye Cumhuriyeti kuruluşundan itibaren çağdaş medeniyetler seviyesine ulaşma yolunda uluslararası konjonktürdeki gelişmeleri yakından takip etmiş ve OECD, NATO gibi uluslararası örgütlenmelerin etkin bir üyesi olmuştur. Bu doğrultuda, Avrupa Ekonomik Topluluğu'nun (AET) 1958 yılında kurulmasından kısa bir süre sonra, 31 Temmuz 1959'da topluluğa ortaklık başvurusunda bulunmuştur. AET Bakanlar Konseyi, Türkiye'nin yapmış olduğu başvuruyu kabul ederek üyelik koşulları gerçekleşinceye kadar geçerli olacak bir ortaklık anlaşması imzalanmasını önermiştir. Söz konusu anlaşma 12 Eylül 1963 tarihinde imzalanmış ve 1 Aralık 1964 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Ankara Anlaşması, Türkiye ile Avrupa Birliği ilişkilerinin hukuki temelini oluşturmaktadır. Ankara Anlaşması'nın 28. maddesi Türkiye'nin üyeliğini şu şekilde düzenlemektedir: "Anlaşmanın işleyişi, topluluğu kuran anlaşmadan doğan yükümlülüklerin tümünün Türkiye'ce üstlenilebileceğini gösterdiğinde, imzacı taraflar, Türkiye'nin topluluğa katılması olanağını incelerler." Bu maddeden açıkça anlaşılmaktadır ki, "Türkiye-AET ortaklık ilişkisinin nihai hedefi Türkiye'nin topluluğa tam üyeliğidir." Ankara Anlaşması, Türkiye'nin AET'ye entegrasyonu için hazırlık dönemi, geçiş dönemi ve nihai dönem olmak üzere üç devre öngörmüştür. İlk dönem, anlaşmanın yürürlüğe girdiği 1 Aralık 1964 tarihi itibarıyla başlamıştır. Taraflar arasındaki ekonomik farklılıkları azaltmaya yönelik 'Hazırlık Dönemi' olarak belirlenen bu dönemde, Türkiye herhangi bir yükümlülük üstlenmemiştir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

Tesis edilen ortaklık ilişkisinin işleyişine yönelik olarak iki taraf arasında bazı kurumlar oluşturulmuştur. Bunlar arasında en uşt d¼zey karar alma organı ise Ortaklık Konseyi'dir.

13 Kasım 1970 tarihinde imzalanan ve 1973 yılında y¼r¼rl¼ēe giren Katma Protokol ile birlikte, Ankara Anlaşması'nda ¼ng¼r¼len hazırlık d¼nemi sona ermiş ve "Geçiş D¼nemi'ne ilişkin koşullar belirlenmiştir T¼rkiye-AB ilişkileri, 1970'li yılların başından 1980'lerin ikinci yarısına kadar, siyasi ve ekonomik nedenlerden dolayı istikrarsız bir seyir izlemiştir. 12 Eyl¼l 1980 askeri darbesinin ardından ilişkiler resmen askıya alınmıştır.

T¼rkiye, 14 Nisan 1987 tarihinde, Ankara Anlaşması'nda ¼ng¼r¼len d¼nemlerin tamamlanmasını beklemeden, üyelik başvurusunda bulunmuştur. Komisyon, bu başvuru ile ilgili g¼r¼ř¼n¼ 18 Aralık 1989'da açıklamış ve kendi iç b¼t¼nleřmesini tamamlamadan topluluēun yeni bir ¼yeyi kabul edemeyeceēini belirtmiştir. Ayrıca, T¼rkiye'nin, topluluēa katılmaya ehil olmakla birlikte, ekonomik, sosyal ve siyasi alanda gelişmesi gerektiēini ifade etmiştir. Bu nedenle, üyelik m¼zakerelerinin açılması için bir tarih belirlenmemesi ve Ortaklık Anlaşması çerçevesinde ilişkilerin geliştirilmesi ¼nerilmiřtir. Bu ¼neri T¼rkiye tarafından da olumlu deēerlendirilmiř ve G¼mr¼k Birliēi'nin, Katma Protokol'de ¼ng¼r¼ld¼ē¼ şekilde 1995 yılında tamamlanması için gerekli hazırlıklara başlanmıştır. İki yıl s¼ren m¼zakereler sonunda 5 Mart 1995 tarihinde yapılan Ortaklık Konseyi toplantısında alınan karar uyarınca T¼rkiye ile AB arasındaki G¼mr¼k Birliēi 1 Ocak 1996 tarihinde y¼r¼rl¼ēe girmiştir. B¼ylece, T¼rkiye-AB Ortaklık İlişkisinin son d¼neminde geçilmiştir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

Gümrük Birliği, Türkiye'nin Avrupa Birliği ile bütünleşme hedefine yönelik ortaklık ilişkisinin en önemli aşamalarından biridir ve Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerine ayrı bir boyut kazandırmıştır.

Türkiye-AB ilişkilerinin dönüm noktası, 10-11 Aralık 1999 tarihlerinde Helsinki'de yapılan AB Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesi'dir. Helsinki Zirvesi'nde, Türkiye'nin adaylığı resmen onaylanmış ve diğer aday ülkelerle eşit konumda olacağı açık ve kesin bir dille ifade edilmiştir.

Helsinki Zirvesi'nde, diğer aday ülkelerde olduğu gibi Türkiye için de Katılım Ortaklığı Belgesi hazırlanmasına karar verilmiştir. Türkiye için hazırlanan ilk Katılım Ortaklığı Belgesi, 8 Mart 2001 tarihinde AB Konseyi tarafından onaylanmıştır. Katılım Ortaklığı Belgesi'nde yer alan önceliklerin hayata geçirilmesine yönelik program ve takvimimizi içeren Ulusal Program, 19 Mart 2001 tarihinde hükümetimiz tarafından onaylanarak Avrupa Komisyonuna 26 Mart 2001 tarihinde tevdi edilmiştir. Bu tarihten itibaren Türkiye için ilerleme raporları yayınlanmaya başlamıştır.

2000'li yıllarla birlikte, Avrupa Birliği'ne üyelik yolunda kararlılığını her fırsatta ortaya koyan Türkiye, reform çabalarına da ivme kazandırmıştır. Böylece, müzakerelerin açılması için ön şart olan siyasi kriterlerin karşılanmasına yönelik uyum yasası paketleri yoğun bir şekilde meclisten geçirilmiştir. Temel hak ve özgürlüklerin kapsamını genişleten demokrasi, hukukun üstünlüğü, düşünce, ifade özgürlüğü ve insan hakları gibi alanlarda mevcut düzenlemeleri güçlendiren ve güvence altına alan reformlara devam edilmiştir. Bu çerçevede 2002-2004 yılları arasında 8 Uyum Paketi, 2001 ve 2004 yıllarında da 2 Anayasa Paketi TBMM'de kabul edilmiştir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

17 Aralık 2004 tarihli Brüksel Zirvesi'nde, Türkiye-AB ilişkilerinde bir dönüm noktası daha yaşanmış ve Zirve'de, Türkiye'nin siyasi kriterleri yeteri ölçüde karşıladığı belirtilerek 3 Ekim 2005'te müzakerelere başlanması kararı alınmıştır.

3 Ekim 2005 tarihinde Lüksemburg'da yapılan hükümetler arası konferans ile Türkiye resmen AB'ye katılım müzakerelerine başlamıştır. Yine aynı gün bir basın toplantısı düzenlenerek Türkiye için Müzakere Çerçeve Belgesi yayımlanmıştır. Böylece, Türkiye ile AB arasındaki inişli çıkışlı ilişki, çok önemli bir dönüm noktasını aşarak yepyeni bir sürece girmiştir.

Katılım müzakerelerinde mevcut durumda şu ana kadar 16 fasıl müzakerelere açılmış, bir tanesi geçici olarak kapatılmıştır. Bazı üye ülkelerin, siyasi engellemeleri ve Kıbrıs sorunu müzakere sürecini ipotek altına almıştır. 2006-2010 yılları arasında 13 fasıl müzakereye açılmışken, açılmayan fasılların büyük bir bölümü üye ülkelerin siyasi engellerine takıldığı için, 2010-2013 döneminde yalnızca 1 fasıl müzakereye açılabilmiştir.

17 Mayıs 2012 tarihinde ise Türkiye ve Avrupa Komisyonu arasında Pozitif Gündem başlatılmıştır. Pozitif Gündem, Türkiye-AB ilişkileri açısından bazı önemli konulardaki iş birliği mekanizmalarının güçlendirilmesini ve siyasi blokajlı fasıllar dahil olmak üzere, oluşturulan çalışma gruplarıyla teknik açılış/kapanış kriterlerinin en kısa sürede yerine getirilmesini amaçlayan bir çalışma yöntemi olarak düşünülmüştür. Pozitif Gündem, 2014 yılında sona ermiştir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

TÜRKİYE İLERLEME RAPORLARINDA ENGELLİLER

1999 yılında yapılan Helsinki Zirvesi'nden itibaren, Türkiye için düzenli ilerleme raporları hazırlanmaya başlamıştır. Türkiye 2005 yılında tam adaylık için AB ile müzakerelere başlamıştır. 2005 yılından itibaren günümüze kadar her yıl Türkiye'nin AB üyeliğine hazırlık aşaması hakkında ilerleme raporları yayınlanmaya devam etmiştir.

AB, son yirmi yıldır engelliliği farklı bir biçimde tanımlaya başlamıştır. Engelliler pasif ve yardıma muhtaç bireyler olarak değil de toplumda diğer bireylerle eşit haklara sahip kişiler olarak görülmeye başlanmıştır.

Bu sadece Avrupa bazında değil küresel olarak da bir tanım değişikliğidir. Bu değişim AB'nin ilerleme raporlarına ve Türkiye ile yaptığı müzakerelere de yansımıştır.

Engelliler konusu ile ilgili ilk ifade 2000 yılı Türkiye Düzenli İlerleme Raporunda görülmektedir. Bu raporda "Türkiye'de özürlüler için bir ulusal program henüz yoktur." ifadesi yer almaktadır.

Bu durumun Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı'nın 2000 yılında ilan edilmiş olması ile ilişkili olduğunu düşünebiliriz. 2000 yılında, Avrupa Birliği vatandaşlarının (engelli vatandaşlar dahil) sahip oldukları en önemli kişisel özgürlükleri ve hakları yasal olarak bağlayıcı tek bir belgede (Avrupa Temel Haklar Şartı) toplanmıştır.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

Tam adaylık sürecinin ilk İlerleme Raporu olan 2005 yılı İlerleme Raporunda, Özürlüler Yasası'nın 2005 yılında yürürlüğe girmesinden olumlu anlamda bahsedilmiştir. Ancak Türkiye, Avrupa Sosyal Şartı'nın bedensel veya ruhsal özürlülerin mesleki eğitim, rehabilitasyon ve sosyal yerleştirme haklarıyla ilgili 15. maddesini hala kabul etmediği eleştirisine maruz kalmıştır. 2005 İlerleme Raporu'nun sosyal içerme ile ilgili paragrafında "Temmuz 2005'te özürlü kimselere ilişkin yeni bir kanun kabul edilmekle özellikle kırılgan grupların durumlarını iyileştirmeye yönelik önemli çalışmaların halen gerçekleştirilmesi gerekmektedir." ifadesi yer almaktadır. Ayrıca engelli kişiler için merkezi ve merkezi olmayan yapıların ve tesislerin (toplumsal hizmetler ve kuruluşlar) geliştirilmesine ve ayrıca engelli çocukların eğitime erişimini geliştirmeye daha fazla önem verilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Türkiye, Gözden Geçirilmiş Avrupa Sosyal Şartı'nı bazı çekincelerle 27 Eylül 2006 tarihinde onaylamıştır. Türkiye, Avrupa Sosyal Şartı'nın çocukların ve gençlerin korunma hakkı ve özürlülerin haklarıyla ilgili hükümlerine daha önce koyduğu çekinceleri 2006 yılında kaldırmıştır. 2006 yılı İlerleme Raporu'nda şu ifadeye yer verilmiştir. "Özürlülere ilişkin olarak 2005 yılında yürürlüğe giren Özürlüler Kanunu'nu takiben uygulamaya dönük çeşitli mevzuat yayımlanmıştır. Bunlar, özürlüler için işyeri ve eğitim hizmetleri alanlarını kapsamaktadır. Özürlüler için merkezi olmayan yapıların ve hizmetlerin sağlanması ve özürlü çocukların eğitim imkanlarına kavuşabilmesi için ilave çaba gösterilmesi gereklidir." AB, Türkiye'nin çabalarını olumlu ancak yetersiz bulmaktadır. Özellikle zihinsel engellilerle ilgili olarak yasa eksikliğinden 2006 İlerleme Raporu'nda da bahsedilmektedir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

Hem zihinsel engellilere yönelik rehabilitasyon merkezlerinin altyapı ve insan kaynakları yetersizliğinden hem de aileleriyle birlikte yaşayan ruhsal engellilerin devletten aldıkları yardımın çok yetersiz olduğundan bahsedilmiştir. Engellilerin istihdamı için bir eylem planı hazırlanması ve Engelliler Hakkında Kanun kapsamında çıkarılan yönetmeliklerden olumlu olarak bahsedilmiştir. Raporun sonuç kısmında sosyal koruma ve yeni çıkan Engelliler Hakkında Kanun'un uygulanmasında bir miktar ilerleme kaydedilmesinden olumlu anlamda bahsedilmiştir.

Türkiye, 2006 Aralık ayında BM Genel Kurulu'nda kabul edilen Engellilerin Haklarına İlişkin BM Sözleşmesi'ni 2007 Mart ayında imzalamıştır. 2007 İlerleme Raporunda bundan bahsedilmiştir. Ayrıca eğitim, sağlık, sosyal ve kamu hizmetlerine ve kamu binalarına erişimleri konusunda ilerleme olmadığı vurgulanmıştır. Engellilerin istihdam edilebilirliklerini artırmaya tahsis edilen kaynakların arttığı vurgulanmıştır. İlerlemeyi ölçmek için sosyal içerme politikalarının uygulamalarını izlemeye yönelik güçlü mekanizmaların kurulması gerekmektedir. Raporda engellilik konusunda veri ve araştırma eksikliği olduğu belirtilmiştir.

2008 İlerleme Raporunda, Türkiye'nin, gençlerin, kadınların ve engellilerin istihdam edilmesine dair teşvikler içeren bir istihdam paketi kabul ettiğinden bahsedilmektedir. Engellilerin istihdamlarını teşvik edebilmek için, sosyal güvenlik primlerinin devlet tarafından karşılanması hususu ile engellilerin bakım hizmetleri için ayrılan kaynaklarda artış yapılmasından İlerleme Raporunda bahsedilmiştir. Ancak İlerleme Raporu, engellilerin kamu hizmetlerinden yeterince yararlanamadığı konusunda Türkiye'yi eleştirmektedir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

2007 İlerleme Raporunda yer alan veri ve araştırma eksikliği ile zihinsel engelliler için yetersiz rehabilitasyon olanağı eleştirileri 2008 raporunda da yinelenmiştir. Veri ve araştırma eksikliği bu tarihten sonraki diğer ilerleme raporlarında konu edilmiştir.

2009 İlerleme Raporunda, Türkiye'nin Sosyal Bakımdan Korunmaya Muhtaç ve Engelli Kişilere Muamele ve Ayrımcılıkla Mücadele ilkesine ilişkin olarak, Aralık 2008'de Türkiye, BM Engelliler Sözleşmesini onaylamasına vurgu yapılmıştır. Kamu yönetimi alanında, Bakanlar Kurulu'nun Temmuz 2009'da idarenin engelli vatandaşlara daha iyi kamu hizmeti sunmasına yönelik esas ve usulleri belirleyen bir yönetmelik yayımladığından bahsedilmiştir. Fiziksel engellilerin, fiziksel engeller ve yetersiz bilinçlenme nedeniyle mevcut hizmetlere erişimde sorunlarla karşılaşmakta oldukları belirtilmiştir.

2010 İlerleme Raporunda, 2010 yılındaki Anayasa değişikliğinin engellilere yönelik pozitif ayrımcılığın yolunu açmış olduğuna dair yorum yapılmıştır. Sosyal bakımdan korunmaya muhtaç ve/veya engelli kişiler konusunda, bu kişiler için alınan özel tedbirlerin eşitlik ilkesine aykırı sayılmayacağını öngören anayasa değişikliği, engelli kişilere yönelik pozitif ayrımcılığın yolunu açaan bir değişiklik olarak yorumlanmıştır. Engellilerin hakları ile ilgili Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Sözleşmesi ve İhtiyari Protokolünün uygulanmasını izlemeye yönelik ulusal mekanizma oluşturulmaması eleştirilmiştir. 2005 tarihli zrller Hakkında Kanun, mevcut tüm kamu binaları ve yolları, kaldırımlar, yaya geçitleri, açaık ve yeşil alanlar, spor alanları ve kamuya hizmet eden benzeri sosyal ve kültürel altyapının 2012 yılı itibarıyla engellilerin erişimine müsait hale getirilmesi hükmü olmasına rağmen 4 belediyedeki pilot erişim projeleri haricinde bu alanda ilerleme sağlanamaması eleştirilmiştir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

Engelli kişilerin kamu kurumlarında istihdamı, bütçedeki personel kısıtlamalarından muaf tutulması olumlu bulunmuştur. Yine de Türkiye'nin engelli kişiler hakkındaki önyargılarla mücadelede yönelik farkındalık yaratma çabalarının yoğunlaştırılması istenmiştir. Böylece bu kişilerin istihdam imkanlarının iyileşmesinin yolu açılmıştır.

2011 İlerleme Raporunda, 2011 yılındaki seçimlerde engellilerin yetersiz temsil hakkı kazandığı belirtilmiştir. Devlet Memurları Kanunu'nda yapılan değişiklikler ile engelli, hamile veya yeni doğmuş çocukları olan geçici ve sözleşmeli devlet memurlarına avantajlar sağlanması, Ulaşılabilirlik Strateji Belgesi ve Ulusal Eylem Planı kabul edilmesi ve engelli politikaları ile kurumsal dağınıklığı giderici Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı kurulmasından ve engelli kişiler için evde bakım hizmetlerinin iyileştirmesini öngören 2011-2013 dönemini kapsayan Bakım Hizmetleri Stratejisi ve Eylem Planı'ndan olumlu olarak bahsedilmiştir. Engelli kişilerin kamu kurumlarında istihdam edilmesi için kadro ile ilgili bütçe kısıtlamalarının kaldırılmasının olumlu etkilerine vurgu yapılmış ama alınan tedbirlerin geliştirilmesi yönünde fikir belirtilmiştir. 2010 anayasa değişikliklerindeki engellilere yönelik pozitif ayrımcılığın önünü açan değişikliğin spesifik tedbirlere dönüştürülmediği, BM Engelli Hakları Sözleşmesi ve İhtiyari Protokolünün uygulanmasını izlemeye yönelik bir ulusal mekanizma kurulmadığı, yürürlükteki mevzuata rağmen, kamu binalarına erişimde karşılaşılan fiziksel engeller olduğu yönünde eleştiriler yapılmıştır. 2007 İlerleme Raporunda yer alan veri ve araştırma eksikliği konusundaki eleştiri bu raporda da yer almıştır. Engellilere yönelik önyargılarla mücadele için daha fazla bilinçlendirme çalışmasına ihtiyaç olduğu vurgulanmıştır.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

2012 yılı İlerleme Raporunda daha önce kabul edilmiş olan Ulaşılabilirlik Strateji Belgesi ve Ulusal Eylem Planı'nın uygulanmasının yetersiz olduğuna ve BM Engelli Hakları Sözleşmesi ve İhtiyari Protokolü ile uyumlu ulusal bir izleme mekanizması oluşturulmadığına dair eleştiri yapılmıştır. Engellilere yönelik pozitif ayrımcılık ilkesinin hala gerektiği şekilde somut politika tedbirlerine yansıtılmadığı belirtilmiştir. Engelliler için evde bakım hizmetlerinin yaygınlaştırılması, engellilerin girişimciliğinin teşvik edilmesi için protokol imzalanması ve engellilerin kamuda istihdamını artırmak için gösterilen çabalar takdir edilmiştir. Kamu kurumlarının engellilere yönelik erişim hizmetleri sunması için zorunlu uyum süresinin uzatılması ve ertelenmesi bir eksiklik olarak belirtilmiştir. Engellilere yönelik önyargılarla mücadele için farkındalık kampanyalarının gerekliliği belirtilmiştir. İstihdamla ilgili çabalar olumlu ancak yetersiz bulunmuştur.

2013 İlerleme Raporunda, Engellilerin kamu sektöründe istihdamıyla ilgili kısıtlı da olsa bir artış olması olumlu değerlendirilirken özel sektörde istihdam edilmeleriyle ilgili olarak ciddi sorunlar yaşanmaya devam ettiğine vurgu yapılmıştır. 2013 yılında sosyal güvenlik sisteminin kapsamında olmayan ihtiyaç sahibi engelli vatandaşlar için aylık sosyal yardım ödemeleri başlatılması ve engellilere, kurum dışı bakım hizmetleri sunumunun devam etmesi sosyal koruma alanında İlerleme Raporunda belirtilen pozitif gelişmelerdir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

2013 İlerleme Raporuna göre sosyal bakımdan korunmaya muhtaç ve/veya engelli kişiler ile ilgili farkındalığın artırılmasına yönelik olarak hkmetin desteklediği bir pilot faaliyet gerçekteşirilmiş ve Türkiye'nin de imzaladığı ilgili BM Sözleşmesi'ne uyum sağlanması amacıyla Engelli Hakları İzleme ve Değerlendirme Kurulu kurulmuştur. Bununla birlikte, BM Engelli Hakları

Sözleşmesi uyarınca, ulusal bir izleme mekanizması henüz oluşturulmamıştır ve kalıplaşmış yargılarla mücadele için daha fazla çaba sarf edilmesi gerekmektedir. Ulaşılabilirlik Strateji Belgesi ve Ulusal Eylem Planının uygulanması sınırlı kalmıştır. Engelliler için eğitime erişimde sıkıntılar olması eleştirilen bir diğer husustur.

2014 İlerleme Raporunda, eğitime erişimde yaşanılan sıkıntılar tekrar vurgulanmış ancak sosyal bakımdan korunmaya muhtaç ve/veya engelli kişilerin durumunda iyileşme sağlandığı vurgulanmıştır. 2014 yılında özel sektörde korumalı işyerlerinin oluşturulmasına yönelik yeni mali teşviklerin özel sektörde engelli istihdamı üzerinde katkısı olacağı belirtilmiştir. Ayrımcılıkla mücadele alanında, engellilik temelinde ayrımcılık yapmama ilkesi, Milli Eğitim Temel Kanunu ile İş Kanunu'na konması takdir edilmiştir. Daha nceki ilerleme raporlarında eleştiri konusu olan bu eksikliğin giderilmesi 2014 raporunda olumlu karşılanmıştır. 2014 yılında erişilebilirlik kavramının yeni hükümlerde BM Engelli Hakları Sözleşmesine uygun olarak yeniden tanımlanması ve engelliliğe bağlı doğrudan veya dolaylı ayrımcılığa ilişkin hükümlerin de söz konusu BM Sözleşmesi ile uyumlu hale getirilmesinden bahsedilmiştir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

Kamu istihdamında engellilere kontenjan ayrılması konusunu her ilerleme raporunda olumlu olarak bahseden AB, bu raporda özellikle engelli kişilerin hâkimlik ve savcılık mesleğine girişlerini sınırlandıran yasal hükümler olduğu yönünde eleştiride bulunmuştur.

AB, 2015 Türkiye Raporunda, kamu hizmetlerine engellilerin erişiminin yetersiz olduğunu belirtmiştir. Kamu hizmetlerinde yıllardır süren alımlara rağmen engelli çalışan oranının %2'nin altında olduğu ve özel sektörde bu oranın daha da düşük olduğu vurgulanmıştır. Bu oranlar yetersiz bulunmuştur. Sosyal koruma alanında engelli kişiler için sosyal yardım sistemi, kapsanan yararlanıcıların sayısındaki kurumsal, yarı kurumsal bakım merkezleri ve hizmetlerinin kapasitesindeki artış övülmüştür. Mevzuat açısından TBMM, engelli kişilerin entegrasyonu konusunda, bir bireysel şikâyet mekanizması oluşturan BM Engelli Hakları Sözleşmesi İhtiyari Protokolünü kabul etmesi olumlu bulunmuştur. Eğitimle ilgili olarak ilk ve orta öğretimdeki engelli öğrencilerin sayısının arttığı ancak yükseköğretime erişimin engelliler için sorun olmaya devam ettiği belirtilmiştir. Engelli kişilerin erişiminin artırılması için kamu binalarının uygun hale getirilmesine ilişkin geçiş döneminin uzatılması eleştirilmiştir.

Daha önceki raporlarda da bahsedilen kamu sektöründe engelli istihdamı hakkında 2016 Türkiye raporunda da gelişmeden bahsedilmiştir. Kamu sektöründe engelli istihdamı 2016'da 43.151'e yükselmiştir. %3 sınırının geçildiği belirtilmiştir ancak engelli vatandaşların kamu binaları da dâhil olmak üzere hizmetlere erişimi ile ilgili eleştiri bu raporda da yerini korumaktadır.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

Türkiye 2016'ya kadar bazı kanunlarda engelli bireylerin haklarına ilişkin olarak, engelliliğe dayalı doğrudan veya dolaylı ayrımcılığın yasaklanmasına dair değişiklikler yapılmıştır. Buna karşın, Türkiye'nin de taraf olduğu BM Engelli Hakları Sözleşmesi'nde yer verilen ilkelere aykırı olarak bazı kanunlar hâlâ yürürlüktedir. Daha önceki raporlarda da belirtilen özellikle yükseköğretim ve hayat boyu öğrenmede engellilerin katılım seviyesinin düşüklüğünden bu raporda da bahsedilmiştir. Erişilebilirlik sorunları ile ilgili eleştiri 2016'da da aynen korunmuştur. Engelliliğin erken teşhisiyle ilgili sıkıntıya da 2016 Türkiye Raporu'nda vurgu yapılmıştır.

2017 yılında Türkiye için İlerleme Raporu yayınlanmamıştır. 2018 Türkiye Raporu'nda ise engelli kişilerin hakları ile ilgili olarak, Türkiye'de özel eğitime muhtaç öğrencilere eşit fırsatlar sunulmasının teşvik edilmesi konusunda mevzuat bulunduğu ve kapsayıcı eğitimden yararlanan öğrenci sayısının arttığı belirtilmiştir. Evde bakım konusunda kapsamlı bir mali destek planı uygulandığına da vurgu yapılmıştır. 2018 Türkiye Raporunda ayrıca şu eleştirilere yer verilmiştir:

- Engelli kişilerin kamu hizmetleri ve binalarının çoğuna erişimi bulunmamaktadır.
- Kamuoyu farkındalığı kampanyalarının hızlandırılması gerekmektedir.
- Türkiye'de, engelli kişilerin ekonomik ve sosyal hayata katılımları konusunda veri eksikliği vardır.
- Türkiye'de, ruh sağlığına ilişkin mevzuat ve ruh sağlığı kurumlarının izlenmesinden sorumlu bağımsız bir yapı bulunmamaktadır.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

- Engelli kişiler, iş g¼c¼ piyasasına erişimde zorluklarla karşı karşıya kalmaktadır.
- Engelli çocuk ve yetişkinlerin sağlık hizmetlerine erişimlerinin iyileştirilmesi gerekmektedir.

2019 T¼rkiye Raporunda engellilerle ilgili değerlendirmeler şu Şekildedir: “Engelli kişilerin haklarıyla ilgili olarak, T¼rkiye kapsayıcı eğitim hizmetlerini teşvik etmek amacıyla kapasite geliştirme çalışmalarına devam etmektedir. Ancak, kapsayıcı eğitim için nitelikli eğitmen kadrosunun bulunmaması b¼y¼k bir engel oluşturmaktadır. Erken çocukluk eğitiminde katılım oranı dikkat çekici bir biçimde d¼ř¼kt¼r. D¼ř¼k maliyetli iş terapisinin ve mesleki rehabilitasyon hizmetlerinin, engelli kişilerin istihdam edilebilirliğinin teşvik edilmesi amacıyla artırılması gerekmektedir. H¼k¼met, muhtaç durumdaki engelli kişilerin evde bakımlarının sağlanmasına y¼nelik mali destek planını uygulamayı s¼rd¼rm¼řt¼r. Ancak, engellilerin bağımsız yaşam için ihtiyaç duydukları kişisel ya da sosyal desteğe erişimleri sınırlıdır. Kamu hizmet sağlayıcılarının, Birleşmiş Milletler Engelli Hakları S¼zleřmesi (BMEHS) hakkındaki farkındalıklarının yetersiz olduğu anlaşılmaktadır ve s¼zleřmenin ilkelerinin tanıtılmasına ve uygulanmasına y¼nelik sistematik bir çalışma yoktur. Engelli Hakları İzleme ve Değerlendirme Kurulunun faal h¼le getirilmesi ve çalışmalarını BMEHS'ye uygun bir biçimde y¼r¼tmesi gerekmektedir. T¼rk Ceza Kanunu'na g¼re, bir engellinin kamu hizmetinden yoksun bırakılması, nefret suçu olmadığı s¼rece, suç teşkil etmemektedir. Engelliler Hakkında Kanun'da eğitim ve istihdama ilişkin ayrımcılığa karşı yaptırımlar tanımlanmamıştır. T¼rkiye, engellilerin durumuna ilişkin g¼venilir ve g¼ncel verilerin bulunmamasının sıkıntısını çekmektedir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

Engelli kişiler iş gücü piyasasında kendilerine yer bulmakta zorluklar yaşamaktadırlar. Özellikle ayrımcılık karşıtı mevzuatın sınırlı uygulaması, işyerlerindeki fiziki altyapı yetersizlikleri ve düşük maliyetli iş terapisi hizmetlerinin olmaması nedeniyle engelli kişilerin Türk ekonomisine ve toplumuna katılımı sorun teşkil etmeye devam etmektedir. Engelli kişiler için evde bakım destekleri artmaktadır. Engelli çocuk ve yetişkinlerin sağlık hizmetlerine erişimlerinin iyileştirilmesi gerekmektedir.”

2020 Türkiye Raporunda ilk defa engelli STK'larının, engelli hakları ile ilgili sürece dahil edilmesi gerekliliğinden bahsedilmiştir. Engelli bireylerin hakları konusunda, ilgili sivil toplum kuruluşlarının da sürece dâhil olduğu bir ulusal eylem planının kabul edilmesi gerektiğinden raporda bahsedilmiştir. BM Engelli Hakları Sözleşmesi ve İhtiyari Protokolünün uygulanmasını izlemeye yönelik çerçevenin bağımsız olmadığı dile getirilmiştir. 2019'da BM Engelli Hakları Komitesi, engelliliği tespit eden sağlık kurulu raporlarında sık görülen ve engelli bireyleri sağlık durumlarına ve engellerine indirgeyen tıbbi, hayırsever ve ataerkil yaklaşımların uygulamada yaygın olmasından endişe duyduğuna dair ifadesi 2020 Türkiye Raporunda kendine yer bulmuştur. 2020 Türkiye Raporunda ayrıca şu hususlardan bahsedilmiştir:

- Engelliliğe dayalı ayrımcılığın suç sayılması için nefret saikiyle hareket edildiğine dair kanıt göstermenin şart koşulduğu Türk Ceza Kanunu gibi AB müktesebatı ile uyumlu olmayan ayrımcı hükümler mevzuatta yer almaya devam etmektedir.
- Binalara ve kamu hizmetlerine erişilebilirlikte sıkıntılar vardır ve hizmetler yetersizdir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

-Engellilerle ilgili veri toplama sisteminin iyileştirilmesi ve erişilebilirlik standartlarının uygulanması gerekmektedir.

- Engelli çocuklar; halk sağlığı hizmetlerinden, yardımlardan, rehabilitasyon ve fizyoterapi hizmetlerinden, düzenli ödeneklerden, bakıcı yardımlarından ve ücretsiz okul ulaşımından yararlanmaktadır.

- Millî Eğitim Bakanlığı, özel ihtiyaçları bulunan çocuklar için kapsayıcı eğitimi ve bu çocukların öğretmenleri için hizmet içi eğitimleri teşvik etmek üzere programlar yürütse de engelli çocukların eğitime katılımı hâlâ düşüktür.

- Kamu girişimleri ve özel girişimler sayesinde toplu taşıma ve diğer hizmetlerin erişilebilirliğine ilişkin kamuoyu farkındalığı artmaktadır.

- Engelliler için istihdam edilebilirliği ve iş gücü piyasasına erişimi artırmaya yönelik daha fazla çabaya ihtiyaç duyulmaktadır.

- Bazı kamu mesleklerine (örn. diplomat, hâkim, kaymakam ve savcı) engellilerin erişiminin kısıtlanması devam etmektedir.

- Ağır engelli kişileri hedefleyen evde bakım için mali yardım sağlanmaya devam edilmiştir.

Daha önceki raporlarda eleştirilmiş olan engellilerin oy kullanma hakları ile ilgili 2020 Türkiye Raporu'nda olumlu gelişmelerden bahsedilmiştir. Raporda engelli kişilere doğrudan ulaştırılan mobil oy sandıklarının devreye girmesi ile 2018 Haziran genel seçimlerinde tüm engelli seçmenlerin %78'inin oy kullanmasına imkân tanınmasından bahsedilmiştir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

TÜRKİYE – AB MALİ İŞ BİRLİĞİ KAPSAMINDA FİNANSAL DESTEK

Avrupa Birliği gerek üye ölkelerin iç ekonomik ve sosyal gelişmelerine destek olmak gerekse ölkelerarası gelişmişlik düzeyini dengelemek amacıyla hibe ya da kredi şeklindeki çeşitli mali araçlar halinde önemli miktarlarda kaynak harcamaktadır. Avrupa Birliği'ne üye olmak için başvuran ve Türkiye gibi resmi olarak adaylığı tanınmış ölkelere de özel mali destekler verilmektedir. 1999 yılı Helsinki Zirvesinde adaylık statüsü kazanan Türkiye ile birlikte mevcut adaylar katılım öncesi yardım adı verilen artırılmış bir mali yardımdan faydalanmaktadır. Söz konusu yardımlar, ölkelere AB üyeliği sürecinde AB müktesebatına uyum ve uygulama yönünde, ülke tarafından alınması gereken siyasi, ekonomik, yasal ve idari tedbirler için mali kaynak sunmaktadır. Türkiye-AB arasındaki mali iş birliği ilişkisi adaylık öncesi ve sonrası olmak üzere iki ayrı süreçte değerlendirilebilir.

Adaylık Öncesi Mali Yardımlar (1964-1999)

1964–1995: 1963 tarihli Türkiye-AT Ortaklık Anlaşmasından 1996 yılında imzalanan Gümrük Birliği'ne kadar geçen süre, Türkiye'nin mali yardımlardan mali protokoller aracılığıyla yararlandığı bir dönemdir. Bu dönemde çoğu kredi niteliğinde toplam 1 milyar avro kullanılmıştır.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

1996–1999: Türkiye ile AT arasında bir Gümrük Birliği tesis edilmesinden adaylık statüsü kazandığımız 1999 yılına kadar olan dönemde Gümrük Birliği'ne bağlı yeni ihtiyaçların karşılanmasına yönelik yardımları içermektedir. Bu dönemde çoğu kredi şeklinde kullanılan toplam yardım 755,3 milyon avro tutarındadır. Bu dönemdeki yardımlar daha çok kredi nitelikli olup engellileri doğrudan ilgilendiren konulara yönelik değildir.

Adaylık Sonrası İlk Dönem (2000-2006)

1999 yılında aday ülke konumuna gelen Türkiye, 2001 sonu itibarıyla hibe nitelikli fonlardan tek bir çerçeve altında yararlanmaya başlamıştır. Buna göre, Türkiye'ye adaylık sürecindeki yasal ve kurumsal düzenlemeleri yapabilmesi için projeler yoluyla yıllık 177 milyon avro verilmesi öngörülmüştür. 2002-2006 döneminde Türkiye yaklaşık 1,3 milyar avroluk fonu toplam 164 proje için kullanmıştır.

Söz konusu fonlar kurumsal yapılanma (%30), AB müktesebatına uyum (%35) ile ekonomik ve sosyal uyumun (%35) temini için kullanılmıştır. Fonlar Türkiye'yi, topluluk programlarına katılım için de hazırlamayı amaçlamıştır.

Avrupa Birliği bu süreçte mali yardımların ülke içinde etkin ve etkili şekilde kullanılması ve denetlenmesi için Türkiye'den bir Merkezi Olmayan Uygulama Sisteminin kurulmasını talep etmiştir. 2001/41 sayılı Başbakanlık Genelgesi ile kurulan sistemin 2 temel faktörleri; bu süreçte mali yardım sürecini yönetmek için şu kurumlar kurulmuştur:

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

- Ulusal Mali Yardım Koordinatörü,
- Mali İş birliği Komitesi,
- Ulusal Fon ve Ulusal Yetkilendirme Görevlisi,
- Ortak İzleme Komitesi

-Merkezi Finans ve İhale Birimi olarak belirlenmiştir. Bu dönemde Türkiye reform sürecinin yarattığı ivmeyle, Ekim 2005 tarihinde Avrupa Birliği ile katılım müzakerelerine başlamıştır. Müzakerelerin başlaması gerek reformların gerekse bu reformları desteklemek üzere sağlanan mali yardımların nitelik ve niceliğini değiştirmiştir. Enerjiden ulaşıma, halk sağlığından tarıma kadar çok farklı ve kapsamlı alanlarda AB'ye uyumu amaçlayan müzakere süreciyle birlikte, toplumun pek çok kesimini etkileyen yasal ve idari değişiklikler artarak devam etmiştir. Bu nedenle toplumu söz konusu değişikliklere hazırlamak üzere sağlanan mali yardım miktarında da geçmiş döneme kıyasla ciddi bir artış olmuştur. Bu tarihten itibaren engellilerle ilgili fonlar da Türkiye'nin gündemine gelmiştir.

Katılım Öncesi Yardım Aracı (Instrument for Pre-accession Assistance- IPA)

Yaşanan gelişmelere paralel olarak, Avrupa Birliği 2007 – 2013 yıllarına ait bütçe dönemiyle birlikte aday ülkelere sağladığı mali yardım mekanizmasında değişikliğe gitmiştir. Buna göre aday ve potansiyel aday ülkelere yapılan mali yardımlar Katılım Öncesi Yardım Aracı (IPA) adı altında birleştirilmiştir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

Beş bölüm halinde yapılandırılan IPA, geçiş dönemi ve kurumsal yapılanma desteği yanı sıra çevre, ulaştırma, bölgesel rekabet, insan kaynakları kalkınması ve kırsal kalkınma olarak belirlenen yeni alanlarda katılım öncesi mali destek sağlamaktadır. Ayrıca aday ülkeler, katkı payları kısmen IPA altında finanse edilmekte olan Birlik Programlarına katılmaya devam etmektedir.

IPA Bileşenleri:

- I. Geçiş Dönemi Desteği ve Kurumsal Yapılanma
- II. Sınır Ötesi İş birliği
- III. Bölgesel Kalkınma
- IV. İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi
- V. Kırsal Kalkınma (IPARD)

IPA kapsamında 2007-2013 yılları itibarıyla ülkelere tahsis edilen fon yaklaşık 9,9 milyar avro tutarındadır. Bu tutarın yaklaşık yarısını oluşturan 4,8 milyar avro, nüfus ve yüzölçümü büyüklüğü dikkate alınarak Türkiye için ayrılmıştır.

Bu fonlar arasında doğrudan engellileri ilgilendiren bir başlık olmasa da özellikle insan kaynaklarının geliştirilmesi başlığı altında engellilere yönelik birçok proje yürütülmüştür. Özellikle engellilerin istihdamı konusuna yönelik birçok proje hem kamu hem de sivil toplum tarafından AB finansmanı ile yürütülmüştür.

IPA1 dönemi (2007-2013) Çerçeve Anlaşmasının 4. maddesinin birinci fıkrasının (g) bendinde “Yardımanın uygulamasının muhtelif aşamalarında, cinsiyet, ırk ya da etnik köken, din ya da inanç, engellilik, yaş ya da cinsel tercihe dayanan her türlü ayrımcılık engellenir.” İfadesi yer almaktadır.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

IPA bileşenlerinin programlanması ve önceliklerin belirlenmesinde, AB mali yardımının hangi sektörlerde kullanılabileceğine işaret eden ana belge “Çok Yıllı Endikatif Planlama Belgesi”dir (Multi-Annual Indicative Planning Document- MIPD). Söz konusu belge 3 yıllık dönemler itibarıyla hazırlanmış olup, ülkemizin katkılarıyla Avrupa Komisyonunca yıllık olarak revize edilmiştir.

2011-2013 dönemini kapsayan Çok Yıllı Endikatif Planlama Belgesinin amacı 2011-2013 programlama döneminde Türkiye’ye sağlanacak mali yardımlar için AB önceliklerinin belirlenmesidir. Bu belgeye göre komisyon, 2011-2013 programlama dönemi için seçilen önceliklerin gerçekleştirilebilmesi amacıyla yardımlarını temel olarak aşağıdaki sektörlerle yoğunlaştıracakını beyan etmiştir:

- Adalet, İşçileri ve Temel Haklar
- Özel Sektör Gelişimi
- Çevre ve İklim Değişikliği
- Ulaştırma
- Enerji
- Sosyal Gelişme
- Tarım ve Kırsal Kalkınma

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

Engellileri de kapsayan dezavantajlı gruplara destek verilmesi adalet, içişleri ve temel haklar sektörünün alanına girmektedir. Adalet, içişleri ve temel haklar sektörünün üç yıllık AB desteği için hedefleri arasında şu güvenliğinin sağlanması, haklarına saygı gösterilmesi ve entegrasyonunun artırılması; çocuk hakları ve kadın haklarının etkin bir şekilde korunması ve teşvik edilmesi, çocuk ve kadınlara yönelik şiddetin azaltılması, cinsiyet eşitliği ve ayrımcılık karşıtı politikaların uygulanması ve teşvik edilmesi, zihinsel ve fiziksel engelli kişilerle yaşlılara yönelik destek mekanizmalarının varlığı, kamu çalışanları ile iişlerin sendikal haklardan eksiksiz şekilde yararlanmaları.”

Çok Yıllı Endikatif Planlama Belgesinin bir diğer sektörü olan sosyal gelişme sektöründe de engellilerle ilgili olarak şu hedef yer almıştır: “Kadınlar, gençler, engelliler ve yardıma muhtaç diğer kişilere daha fazla eğitim verilmesi ve bu grupların istihdam edilmesi yoluyla sosyal entegrasyon politikalarının güçlendirilmesi.”

IPA bileşenlerinden, engellilik alanıyla en yakından ilgili olan bileşen dördüncü bileşen olan İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi bileşenidir. Bu alanda ölkemiz diğer aday ölkeler gibi, birlik uyum politikalarının uygulanması ve idaresine yönelik hazırlıklar, özellikle de Avrupa İstihdam Stratejisi çerçevesinde Avrupa Sosyal Fonu’na uyum hazırlıkları konularında desteklenmiştir. Engellilerin istihdamı ilerleme raporlarında da sürekli vurgulanan bir eksiklik bu yüzden de engellilerin istihdamını artırıcı projeler bu bileşen altında dikey ve yatay olarak farklı projelerle desteklenmiştir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından koordinasyonu sağlanan “İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi Operasyonel Programı” kişi başi milli geliri Türkiye ortalamasının %75’inin altında kalan bÖlgelerdeki istihdam kapasitesinin artırılması ve beşerî sermayenin güçlendirilmesini hedeflemektedir. Bu program ile, sosyal içerme önceliği çerçevesinde, engellilerin de dahil olduğu dezavantajlı kişilerin işgücü piyasasına ve sosyal korumaya erişimlerinin kolaylaştırılması, işgücü piyasasına erişimleri önündeki engellerin kaldırılması hedeflendiği birçok proje yürütölmüştür.

IPA-IV İnsan kaynaklarının geliştirilmesi bileşeni iki şekilde uygulanmıştır:

Operasyonlar (şemsiye Projeler): Ulusal düzeyde faaliyetlerin yürütölmesi, kurumsal kapasitenin geliştirilmesi ve ulusal politikaların belirlenmesi amacıyla Millî Eğitim Bakanlığı, Türkiye İş Kurumu; Sosyal Güvenlik Kurumu gibi merkezde yer alan kamu kurum ve kuruluşları aracılığıyla “operasyon” olarak adlandırılan “şemsiye projeler” dir.

Hibe Programları: Operasyonların (şemsiye projelerin) en önemli ayağını, yerel düzeyde ilgili tarafların kullanacağı hibe programları oluşurmaktadır. Hibe programları ile yereldeki kurumlara, sosyal taraflara, sivil toplum kuruluşlarına, üniversitelere, belediyelere, valiliklere, mevcut sorunlarını belirleme, söz konusu sorunlar için ortak çözümler önerileri geliştirme ve bunları hayata geçirme olanağı sunulmuştur.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

Özellikle hibe programları başlığı altındaki projelerde engellileri doğrudan hedefleyen aktivitelere yer verildiği gibi engellilik bir yatay konu olarak belirlendiği için herhangi bir konuda gerçekteştirilen ve engelliliğe yatay olarak temas eden birçok proje yürütölmüştür.

IPA II. Dönemi

Katılım Öncesi Yardım Aracı (IPA)'nın 2014 – 2020 yıllarını kapsayan II. Dönemi de I. Dönemin devamı niteliğinde, ölkemizin AB müktesebatına uyum ve uygulamasına yönelik kapasitesinin geliştirilmesi ile ekonomik ve sosyal uyuma yönelik kapasitelerinin oluşturulması hedefleri çerçevesinde yürütölmüştür. Yeni dönemde komisyon tarafından fonların daha etkin kullanımına yönelik olarak sektörel bir yaklaşım benimsenmiş olup, bu yaklaşım kapsamında IPA'nın I. döneminde yer alan bileşen bazlı yapı kaldırılarak yeni dönemde finanse edilmesi öngörölen belirli sektörler ile bu sektörler kapsamındaki çalışmaları yürütecek sektör sorumlusu kuruluşlar belirlenmiştir.

IPA kapsamındaki yardımların temel finansman önceliklerini gösteren belge olan Türkiye için Endikatif Strateji Belgesi (Indicative Strategy Paper for Turkey (2014-2020)), 26 Ağustos 2014 tarihinde komisyon tarafından kabul edilmiştir. Söz konusu Strateji Belgesi'nde de yer aldığı üzere Türkiye'nin 7 yıllık toplam tahsisatı 4.453,9 milyar avrodur. Yeni dönem için aşağıdaki 9 öncelikli sektör ve sektör sorumlusu kuruluş belirlenmiştir:

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

- Demokrasi ve Yönetim, (AB Bakanlığı), (AB Müktesebatına uyum, Birlik Programları ve Sivil Toplum)
- Adalet, İçişleri ve Temel Haklar, (Adalet Bak., İçişleri Bak. AB Bak.)
- Ulaştırma, (Ulaştırma Haberleşme ve Denizcilik Bakanlığı)
- Çevre ve İklim, (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı)
- Enerji, (Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı)
- Rekabetçilik ve Yenilik, (Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı)
- İstihdam, İnsan Kaynaklarının Gelişimi ve Sosyal Politikalar, (Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı)
- Tarım ve Kırsal Kalkınma, (Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı)
- Bölgesel ve Sınır Ötesi İş birliği. (AB Bakanlığı)

IPA II çerçeve anlaşmasında da tıpkı IPA 1 'de olduğu gibi "Yardımanın uygulaması sırasında, cinsiyet, ırk ya da etnik köken, din veya inanç, engellilik, yaş veya cinsel tercih temelinde her türlü ayrımcılığın yapılması engellenir." İfadesi korunmuştur. Ayrıca çerçeve anlaşmanın 1 numaralı ekinde yardıma yönelik tematik önceliklerin g maddesi şu şekildedir: "Sosyal içermenin desteklenmesi ve yoksullukla mücadele. Bu alandaki müdahalelerin amacı: Roman vatandaşlar gibi dışlanmış toplulukların entegrasyonu, cinsiyet, ırk veya etnik köken, din veya inanç, engellilik, yaş veya cinsel tercihe dayalı ayrımcılıkla mücadele ve 97 sosyal koruma sistemlerinin modernizasyonu aracılığıyla, sağlık ve genel amaçlı sosyal hizmetler gibi bütçeye uygun, sürdürülebilir ve yüksek nitelikli hizmetlere erişimin artırılması."

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

2014-2020 yıllarını kapsayan IPA II programı için Türkiye için Endikatif Strateji Belgesi oluşturulmuştur. Bu belgede IPA 2 kapsamında belirlenmiş olan sektörlerden ilki olan Demokrasi ve Yönetişim sektörünün alt sektörü olan sivil toplum alt sektöründe desteklenecek projelerin neleri amaçlaması gerektiği sayılmıştır. Temel hakların korunmasına destek veren ve engellilere yönelik olanlar dahil olmak üzere her türlü ayrımcılığın engellenmesi ne yönelik projelerin destekleneceği belirtilmiştir.

Ayrıca ulaştırma sektöründe de engellilerin şehir içi ulaşım sorunlarını çözen ve engellilerin erişimlerini kolaylaştıran projelerin destekleneceği belirtilmiştir.

IPA III. Dönemi

2021-2027 yıllarını kapsayan IPA 3 döneminde IPA fonlarında IPA 2 ye göre %27 artış hedeflenmektedir. PA 3 dönemi için 5 öncelikli alan belirlenmiştir. Bunlar:

- Hukukun Üstünlüğü, Temel Haklar ve Demokrasi,
- İyi Yönetişim, Müktesebat Uyumu, Stratejik İletişim ve İyi Komşuluk ilişkileri,
- Yeşil Gündem ve Sürdürülebilir Bağlantısallık,
- Rekabetçilik ve Kapsayıcı Büyüme,
- Bölgesel ve Sınır Ötesi İş birliği.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

DİHAA (Demokrasi ve İnsan Hakları için Avrupa Aracı)

Demokrasi ve İnsan Hakları için Avrupa Aracı (DİHAA), demokrasinin, hukukun üstünlüğünün, insan hakları ve temel özgürlüklere saygının geliştirilmesi ve güçlendirilmesini teşvik etmek amacıyla Sivil Toplum Kuruluşlarına doğrudan mali destek vermektedir. DİHAA; ifade özgürlüğü, yargıya daha iyi erişim, işkence ve cezasız kalmaya karşı mücadele, kültürel çeşitliliğin korunması ve saygı gösterilmesi ve incinebilir gruplar ve azınlıkların hakları gibi hassas insan hakları konularına odaklanan bir araçtır. AB Delegasyonu aracılığıyla doğrudan STK'lar desteklenmektedir.

Türkiye, dünyada DİHAA fonlarından en fazla yararlanan ülkelerden biridir. DİHAA, günümüze kadar Türkiye'de toplam tutarı yaklaşık 30 milyon avro olan 150'den fazla projeyi finanse etmiştir. DİHAA önceliklerinden biri de dezavantajlı grupların desteklenmesidir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

DİHAA, sivil toplum projeleri veya uluslararası/hükümetler arası kuruluşlara finansman ve insan hakları savunucularına küçük hibeler sağlamaktadır. DİHAA, AB'nin dış ülkelere yönelik fonlarının kullanımında kullanılmaktadır. DİHAA fonlarının kullanımında AB'nin Dışsal Faaliyetlerinde, İnsan Hakları Rehberi (EU Human Rights Guidelines on Non-discrimination in External Action) temel dokümandır. Bu belgede AB'nin, Birleşmiş Milletler (BM) Engelli Hakları Sözleşmesi (UNCRPD)'ne taraf olduğu belirtilmiştir.

Bu belge bazında bu fonların kullanımında engellilere yönelik her türlü ayrımcılık yasaklanmıştır. AB, IPA, DİHAA ve bazı diğer üye devletlere açık programlar (örn. Erasmus+, Cosmo) kapsamındaki desteklerinde engellilere her konuda pozitif ayrımcılık yapmakta ve bu programlarda, engellilere özel bir önem vermektedir ancak doğrudan engellilere yönelik programlar da düzenlemiştir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

AB'NİN SON YILLARDA ENGELLİLERE YÖNELİK OLARAK DESTEKLEDİĞİ BAZI PROJELER

Engelliler için olan hizmetlerin iyileştirilmesi projesi:

Proje, Sağlık Bakanlığının ve Çalışma, Sosyal Hizmetler ve Aile Bakanlığı'nın zihinsel engellilere (hem kronik zihinsel hastalıkları olanlar hem de entelektüel engelliler) etkili, uygun ve verimli toplumsal destek hizmetleri sağlanması çabalarının desteklenmesini hedeflemiştir. Projenin önemli bir kısmını 8'i tam teşekkürlü ruh sağlığı hastanesi ve 27'si kamusal ve özel sosyal bakım kurumları olmak üzere, 35 ruh sağlığı kurumunda hastaların kapasitelerini, aktivitelerini ve isteklerini kapsayan kurumsal ve bireysel ihtiyaçların değerlendirilmesi oluşturmuştur. Uygulanan anket kapsamında toplamda 583 hasta ile görüşme yapılmıştır. Söz konusu anket, Sağlık Bakanlığının ulusal, zihinsel, sağlık, eylem planının revizyonuna ve Çalışma, Sosyal Hizmetler ve Aile Bakanlığı'nın, Ankara'da toplum temelli sosyal bakım hizmetlerini geliştirmesini kapsayan eylem planının geliştirilmesine katkıda bulunmuştur.

İlgili birimlerde görev yapan hizmet personeli, üzerinde anlaşmaya varılan zihinsel engellilere verilecek toplum temelli sosyal bakım modeli kapsamında geliştirilen yeni toplum temelli” ümit Evleri'ne”, bakımı altındakilerin ve personelin transferine hazırlık amacıyla eğitim almışlardır. Var olan 73 toplum zihinsel sağlık merkezindeki personele eğitim verilmeye devam edilecektir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

Özürliülerin Toplumsal Entegrasyonunun Geliştirilmesi (IDP) Hibe Programı (Improved Integration of Disabled Persons into Society Grant Scheme)

Programın genel amacı, özürliü kişilerin mallara, hizmetlere ve hayatın tüm unsurlarına eşit erişimlerinin sağlanmasıdır. Programın özel amacı ise, özürliü kişilerin STÖ'lerinin ve özürliü kişilerin haklarını savunan STK'ların kapasitelerinin güçlendirilmesi ve Özürliü ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü ile özürliülük alanında çalışan STK'ların arasındaki diyalogun geliştirilmesidir.

Program, özürliülerin toplumsal hayatın her alanına aktif katılımını teminat altına almak için, STK'ların iletişim ağını ve Özürliü ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü ile STK'ların arasındaki diyalogu geliştirmeyi amaçlamıştır. Bu kapsamda, program STK'ların karar alma süreçlerine katılımında bilinç artırılmasına katkıda bulunmuştur. Program, ayrıca özürliü kişilerin ve özürliü kişilerin haklarını savunan sivil toplum örgütlerinin kapasitelerini artırması ve özürliülük alanında kamu kuruluşları ile sivil toplum arasındaki diyalogun geliştirmesine katkı sağlamıştır.

Program, özürliülük mal ve hizmetlere eşit ulaşım, sosyal entegrasyon ve tam katılımın sağlanması açılarından politika ve proje önerilerinde bulunarak, STÖ'lerin kapasitelerinin artırılmasında ve karar alma süreçlerinde güçlendirilmelerinde sinerji yaratılmasına destek sunmuştur. Program hibe olarak uygulanmış ve yaklaşık 2.000.000 AVRO hibe engelli STK'larına dağıtılmıştır.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

Engelli Bireylerin İstihdam Edilebilirliğinin Arttırılması Projesi:

Engelli Bireylerin İstihdam Edilebilirliğinin Arttırılması Operasyonu (DISABLED), engelli bireylerin çalışma kapasitelerinin, motivasyonlarının, verimliliklerinin, iş arama ve sosyal becerilerinin geliştirilerek istihdam edilebilirlikleri ve istihdam piyasasına erişilebilirliklerinin arttırılmasını hedeflemiştir. 2015-2017 yılları arasında uygulanmıştır. Projenin bütçesi 3,8 milyon Euro civarındadır. Simülasyon eğitimine imkân verecek mesleki iyileştirme merkezinin kurulması, mesleki, sosyal ve özyönetim becerilerinin ve eğitmenlerin kapasitesinin arttırılması faaliyetleri sürdürölmüştür. Ayrıca engellilere, ailelerine, işverenlere ve ilgili sivil toplum kuruluşlarına yönelik eğitim ihtiyaç analizi ve anket yapılarak eğitim modölli online ortama aktarılmıştır.

Engelli Yolcuların Ulaşım Hizmetlerine Erişimini Kolaylaştırmayı Amaçlayan AB – Türkiye Ortak Projesi:

Projenin bütçesi yaklaşık 1,8 milyon avro'dur. Proje kapsamasında geliştirilen erişilebilir taşımacılık stratejisi, toplu taşımada erişilebilirlik sorunlarına ilişkin kamuoyunun farkındalığının arttırılmasına katkı sağlamıştır. Ulaşımda erişilebilirlik konulu pilot projelerin uygulanması ile, bu konudaki en iyi uygulamalar göz önüne alınarak ve şehirlerin kendi durumlarına en uygun seçenekler değerlendirilerek beş şehir yardımcı olunmuştur.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

160 belediye personeli de yaşı ve engelli yolcuların ihtiyaçlarına daha iyi cevap verilebilmesini teminen ulaşıım hizmetleri sağlayıcılarıyla yapılacak diyalog çalışmalarını yapabilmeleri maksadıyla

verilecek olan eğitimlerden faydalanacak. Bunun yanında proje kapsamında, erişilebilir toplu taşıma hizmetlerinin değerini vurgulamak üzere bir dizi etkinlikten oluşan bir farkındalık kampanyası da dzenleyecek.

Adana Engelli Rehabilitasyon Merkezi" Hibe Projesi

Dezavantajlı bireylerin Sosyal Entegrasyonunun ve İstihdamının İyileştirilmesi Hibe Programı kapsamında yurütulmüştür. Programın amacı engelli bireylerin ve şiddet mağduru kadınların istihdam edilebilirliğini arttırmaktır. Hedef grubun toplumsal, mesleki entegrasyonuna destek olmak ve işgücü piyasasına dahil olmalarına yardımcı olmak amacıyla proje kapsamında temel bilgisayar becerileri, kat hizmetçiliği, servis, aşçılık, servis, yuzme ve masaj dersleri verilmiştir.

Ayrıca AB, engellilikle ilgili bazı konferansları desteklemekte, yaygınlaştırma faaliyetleri yapmakta, raporlar yayınlamakta, engelliler için kültürel gezi faaliyetleri dzenlemektedir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

SONUÇ

Türkiye bir taraftan Avrupa Birliği üyelik sürecini geliştirirken bir taraftan da engellilere yönelik hizmetler konusunda sürekli gelişim göstermekte ve bu alandaki uluslararası gelişmeleri takip etmektedir. Türkiye'nin mevzuatında engelli hakları ile ilgili gelişmelerde başta Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Sözleşmesi (Convention on the Rights of Persons with Disabilities) olmak üzere uluslararası anlaşmaların ve Avrupa Birliği ilerleme raporlarındaki eleştiri ve tavsiyelerin etkisi görülmektedir. Avrupa Birliği bu açıdan ülkemizde engellilerin haklarına erişiminde katalizör etkisi göstermiştir.

Türkiye'deki engeli hakları ile ilgili eleştirileri neredeyse tüm AB ilerleme raporlarında görüyoruz. Bu alanla ilgili olarak AB'nin sürekli bir izlemesinden ve bu izlemenin engelliler için olumlu katkısından bahsedebiliriz. AB, ayrıca engellileri de içeren konularla ilgili olarak Türkiye'ye katılım öncesi maddi yardımda bulunmaktadır. Sadece engellilere yönelik programlar aracılığıyla değil farklı proje ve programlarda engellilere öncelik tanıyarak da engellilerin AB fonlarından faydalanmasının yolunu açmaktadır. Ayrıca AB fonlarının kullanımında engellilere öncelik verilmektedir. Bu da engellilere yönelik pozitif ayrımcılık açısından örnek teşkil etmektedir.

Avrupa Birliği sürecinin adaylık aşamasındaki bu olumlu katkıları üyelik ile birlikte artarak devam edecektir. Bu açıdan Türkiye'nin AB sürecinde ilerleme kaydedilmesi engelli hakları açısından olumludur.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

Referanslar:

<https://www.ab.gov.tr/50283.html>

https://www.ab.gov.tr/files/Duyurular/IPA_cerceve_antlasmasi_TR.pdf

<https://www.aile.gov.tr/eyhgm/mevzuat/ulusal-mevzuat/>

<https://www.avrupa.info.tr>

<https://www.avrupa.info.tr/tr/ilerleme-raporlari-744>

<https://www.cfcu.gov.tr>

